

er vele; hun nesten zijn zoo laag, dat de eieren bijna in 't water liggen. Ook boeren- en huiszwaluwen streken over den plas af aan, de laatste dadelijk van de eerste te onderscheiden door de witte vlek op den staart. Midden op 't meertje zwommen een paar koetjes rond, die spoedig in 't riet aan de overzijde verdwenen, toen ze onze hoofden over den riethaag zagen gluren.

Voor we 't einde van 't dijkje bereikt hadden, namen we nog een troepje oeverlooptjes waar (*Tringoides hypoleucos*), die op onze nadering vroolijk fluitend dicht langs de oppervlakte der zee wegvlogen, om in een boog weer naar den oever terug te keeren. Deze aardige kleine steltlooptjes zijn in de vlucht te herkennen aan de dubbele, lichte dwarsstreep, die over de vleugels loopt, dicht langs den achterrand.

Wanneer men ze op de steenen der zeewering naar voedsel ziet loopen zoeken, valt vooral de scherpe afscheiding tusschen de witte onderzijde en de bruine borst op. In Augustus vooral ziet men deze vogeltjes zeer veel op Zeeburg. Ook aan vlakke rivieroeveren houden ze zich vaak op, ik zag ze o.a. aan de Lahn.

Langs den grooten zeedijk keerden we terug, zonder meer iets nieuws te zien, doch dat we het bij dat eene bezoek niet gelaten hebben, begrijpt ieder rechtgeaard vogelliefhebber. Onze vogellijst bereikte dien dag nog de honderd soorten en dank zij de talrijke bezoeken in Herfst aan Zeeburg gebracht, passeerden we voor 't eind van het jaar nog de honderd vijf en twintig, hoewel ook nog andere excursies hiertoe bijdroegen. En zoo vaak we van zoo'n welgeslaagd tochtje, dat ons weer nieuwe vogels bezorgd had, terugkeerden, zeiden we tot elkaar: „Dat Zeeburg is toch maar eenig“, of „Vogels, dat is toch de mooiste tak van natuursport“. Mooie vogels hebben we ook gezien bij 't Zulteland, naar den kant van Schellingwoude, waarover een volgende maal meer. Voorloopig zullen we ons alleen bezig houden met den Diemberbuitenpolder. Hier bevinden zich de meeste vogels als 't gestormd heeft en 't land is ondergelopen, terwijl bij warm weer het Zulteland 't doel van onzen tocht is. Mag ik dus de lezers uitnoodigen, nogmaals in gedachten een tochtje met ons te maken naar den zeepolder, en wel in de maand October.

H. C. DELSMAN Jr.

(Wordt vervolgd).

EEN NAOOGST VAN BRANDNETELS.

Het opstel over het Nut der Brandnetels in *De Levende Natuur* van Juli 1903 (VIII, blz. 87—91), heeft aan den schrijver wel verschaft een aantal brieven en briefjes, verzoeken om inlichting enz., maar niet datgene, waar 't om te doen was, n.l. brandnetelvezels. Trop de fleurs.... Beloften en plannen genoeg, en soms kwam er ook wel een héél klein bundeltje vezels, netjes in een doosje gepakt. Maar bij elkaar was het niet veel zaaks, minder dan één degelijk arbeider in één dag kan bijeenbrengen.

Het moet in dezen tijd van liefhebberijen maar eens gezegd worden, dat het jeugdig vuur voor natuurstudie dikwijls een akelig stroovuurkje blijkt te te zijn. Liefhebberij en volharding („Ausdauer“) zijn twee zaken, en bij sommigen schijnt het bezit der eerstgenoemde eigenschap de tweede volledig uit te sluiten.

Te pralen met een beetje (tegenwoordig nogal gemakkelijk te verwerven) soortenkennis, die eindigt bij de latijnsche namen; op jacht naar zeldzaamheden alles blind omver te halen voor een mogelijke vondst — het is soms alles: een moeiteschuwend effectbejag. Maar dat is toch niet de ernstige, bescheidene, eerbiedige studie der natuur, die, jong geleerd, een bron van geluk zal zijn voor heel het leven. Natuurlijk, de goeden en degelijken onder de jongeren niet te na gesproken! Ieder kan bij zichzelf nagaan of hij daartoe behoort: *doet* hij meer aan stille natuurwaarneming, dan hij over lawaaiige natuursport *spreekt*, dan is het all right, en behoeft hij zich niets van het verwijt aan te trekken. Maar is het andersom, wel, dan mag hij deze urticatio voelen als een heilzame prikkeling.

Over de brandnetel als vezelplant is dus op deze plaats niets nieuws mede te deelen; alleen werd mijne aandacht gevestigd op een daarover handelend Duitsch geschrift, in het vorig opstel niet genoemd, n.l. A. von Rössler-Lade, *Nessel als Gespinstpflanze*, uitgegeven in 1878, dus in den tijd, toen proeven met brandnetelvezels in Duitschland aan de orde van den dag waren.

Betreffende het gebruik van brandnetels als medicijn ontving ik twee berichten:

Een onderwijzer in Friesland schrijft: „Naar aanleiding uwer vraag of 't landvolk er tegenwoordig nog gebruik van maakt, kan ik u antwoorden, dat ik hier oude menschen gebruiken zag een aftreksel van brandnetelbladen, bij wijze van thee gedronken. Het geldt als een zeer goed middel tegen reumatiek.“

Een tweede getuigschrift kwam een man der wetenschap overleggen: iemand uit Noord-Holland, die op de briefkaart achter zijne handteekening een groote A

(verkorting van Arts?) gezet had, leeraarde mij nl. als volgt: „de Homoeopathie gebruikt Urtica-zalf en Urtica-tinctuur voor uitwendig gebruik bij brandwonden van den eersten graad. Ook wordt Urtica in hooge verdunning tot hetzelfde doeleinde voor inwendig gebruik aanbevolen. Hier is dus een gebruik van Urtica in alle landen waar de Homoeopathische geneeswijze doordrong, dus in Amerika en Europa, onder meer Nederland, Engeland, Duitschland, Frankrijk, Italië en Spanje.“

Zoo iets zet nog eens kracht bij, niet waar, en geeft de gesmade brandnetel een homoeopathischen duw vooruit in de achting van het geëerd publiek. Bovendien, het is zoo klaar als een klontje, dat volgens de leer van het „similia similibus curantur“ Urtica in de genoemde gevallen helpen *moet*: brandnetels branden, dat is buiten kijf, en dus, als ge u gebrand hebt, dan moeten diezelfde netels u uit de brand kunnen helpen, als gij ze uitwendig als zalfje of smeerseltje aanwendt, en ge voor alle securiteit ook nog eens inwendig er een zéér verdund aftrekseltje van neemt — c'est simple comme bonjour.

Brandnetel als olieplant. Onlangs heeft de schrijver gelegenheid gehad, het aloude bericht van Plinius, dat men uit netelzaad vette olie kan persen, in het laboratorium te controleeren, zoowel met zaad van Urtica urens als van U. dioica. Van eerstgenoemde soort wegen 1000 zaadjes 0,535 gram, van laatstgenoemde slechts 0,160 gr. Zeer fijn gewreven en met aether volledig uitgetrokken, gaf U. urens 20% en U. dioica 18% vette olie. Brandnetelolie is lichtgroen, dik vloeibaar, matig drogend en laf smakend; zij gelijkt op hennepolie; trouwens ook het netelzaad herinnert aan hennepzaad, doch is veel kleiner. Plinius heeft dus wel gelijk gehad; alleen heeft het achttien en een halve eeuw geduurd voor zijne bewering bewezen is. Konden echter de vogeltjes praten, dan zou er misschien kritiek komen, aldus: „Wèl, dat er in brandnetelzaad zoete olie zit, dàt wisten wij al lang, en 't is juist de reden waarom ge zoo weinig rijpe vruchtjes aan die plant vindt: vóór 't zoover is, hebben wij het zaad al als eene gezonde lekkernij verschalkt.“

Ten opzichte van het nuttig gebruik van netelloof als voedsel, laat zich ook nog een puntje op de i zetten.

Over bladnetel-groente vind ik n.l. het volgende, vermoedelijk wel op eigen ervaring berustend, bericht van den heer J. J. Hof te Giethoorn, in zijn weekblad „Natuurleven“ van 1 Mei 1903: „Jonge brandnetels kan men zeer goed als groente gebruiken. Zijn de jonge plantjes goed afgewassen, dan worden ze in kokend water gelegd, om ze daar in gaar te laten worden. In den regel doet men goed, het water

wat te binden met meel of havermout. Afgieten is in geen geval aan te raden, want daardoor zou men vele van de zouten weggieten. Een schotel met brandnetels heeft in smaak wel iets van spinazie. Ze zijn echter wat meer zoetachtig dan deze, waardoor ze juist voor velen een lekkernij worden, terwijl anderen haar integendeel juist daarom minder smakelijk vinden.“

Kort nadat ik dit gelezen had, speelde een toeval mij in handen den dertienden druk (1901) van een kookboek, getiteld: *Recepten van de Haagsche Kookschool*, geschreven door Mejuffrouw A. C. Manden. Daar las ik het volgend recept van brandnetelsoep. Voor vier personen: 1½ liter water, 50 gr. boter, 24 gr. bloem- en gehakte brandneteltoppen. Bereiding: De gehakte brandneteltoppen worden in de boter gedeeltelijk gaar gekookt, gedurende een kwartier; daarbij wordt 1½ liter kokend water gevoegd met 10 gr. zout, en dit alles, wanneer het kookt, vermengd met de aangemengde bloem.“

Ik knoopte dat goed in mijne ooren, en bij gelegenheid stevende ik naar de Vegetarische Restaurant, te 's-Gravenhage in de Nieuwstraat, zette mij ter neder, en vroeg: „Juffrouw, mag ik een bordje Haagsche brandnetelsoep?“ Maar ziet, het goede mensch keek zeer verbaasd, en had daar nooit van gehoord. Ik heb mij toen moeten vergenoegen met een balletje van kool, gebakken in een bruin korstje, en aldus zeer bedriegelijk het uiterlijk en den vorm nabootsend van een balletje gehakt. Dat gerecht gaf mij meer filosofisch dan culinair genot: eene vegetariërsspijze, die zóó voor de hand ligt als brandnetels, blijkt in hun eigen heiligdom onbekend, en de kool, die zij verkoopen, aapt den vorm na van 't door hen geminacht vleesch, als 't ware een carnivore pseudomorphose, of zoo iets van gastronomische mimicry.

Nu die kunstterm toch genoemd is, wil ik — dan tevens tot den ernst van mijn onderwerp terugkeerend — nog eenigszins uitweiden over de reeds in mijn vorig opstel aangeduide Urtica-mimicry, en zulks naar aanleiding van eene verhandeling uit 1899 van J. Klein, getiteld: *die Nesselblätzigkeit als mimetische Schutz Einrichtung der Pflanzen*.

Errera en Lubbock hebben er het eerst op gewezen, dat sommige planten tegen de vraatzucht der dieren beschermd zijn, doordat zij op de gevreesde brandnetels gelijken. In de eerste plaats de doovenetel, maar dan ook andere lubiaten, als Ballota, Galeobdolon, Galeopsis, Lycopus, Stachys; voorts uit andere families: Kerrya, Sisymbrium, Campanula¹⁾, Scrophularia, Humulus, Atriplex. De bescherming toch, die Urtica door hare brandharen geniet, is volkomen: geen enkel dier, al ziet het van honger scheel, durft de te veld staande brandnetels aanraken, laat staan

opeten; alleen de rupsen van Vanessa tasten de bladen aan. Klein bevestigd door eigen waarnemingen, dat b.v. koeien doodsbang zijn voor *Lamium album*, ofschoon die plant een sappig en smakelijk loof heeft. Geiten zijn dat eveneens, doch zet men ze het doovenetelloof voor in een donkere stal, dan eten zij het met graagte, omdat zij dan niet de botanische dwaling kunnen begaan, waarop alleenlijk hun vrees en afkeer berusten.

Ten slotte valt nog te vermelden een kleine na-oogst op het gebied van taal en folklore. Dat de tuchtiging met brandnetels ook in Frankrijk bij het landvolk in gebruik is, moge blijken uit de volgende zinsnede in een werk van E. de Goncourt, een schrijver, die er zich op beroemt, dat hij de bijzonderheden zijner verhalen alle aan het leven ontleend heeft. Hij zegt nl. ergens, dat *la chose avait valu à la jeune fille une fessée d'orties, si douloureuse qu'elle s'était sauvée de la maison*. Wil men nog een geheelander fransch brandnetel-citaat, dan zij gewezen op eene ietwat zonderlinge verklaring van Victor Hugo: *J'aime l'ortie parce qu'on la hait*.

Talrijk zijn in verschillende talen de woorden en zegswijzen, die met de brandnetel samenhangen. *Urtica* (en dus ook *ortie*) komen van het latijnsche werkwoord *uro, urere*, d.i. branden. Onmiddellijk van dat woord zijn afgeleid de reeds verklaarde term *urticatio*, alsmede *urticaria*, hetgeen de naam is eener huidaandoening (netelroos). De fransche taal heeft de uitdrukking *jeter aux orties*, voor ons „aan de wilgen hangen; *jeter le froc aux orties* beduidt: de monnikspij uittrekken. „*Ortie de mer*“ is een naam voor de Medusen, die zeer sterk brandende netelorganen bezitten. In het engelsch heeft men *to nettle* voor prikkelen of plagen, en is een *nettler* iemand, verwant aan onzen irriterenden Nurks. Van duitsche uitdrukkingen legde mij een geacht leeraar dier taal te dezer stede het volgende lijstje voor:

1. *Auf Nesseln sitzen.*
2. *Nesseln brennen Feinde und Freunde.*
3. *Was zur Nessel werden will, brennt beizeiten.*
4. „*Das Kraut kenne ich*“, *sagt der Teufel, und setzt sich in die Brennesseln.*
5. *Alte Hühner legen auch wohl manchmal in die Nesseln und verbrennen sich den Hintern.* („*Alter schützt vor Torheit nicht*“).
6. *Wenn ihr an Nesseln streift, so brennen sie; Doch wenn ihr fest sie greift; sie brennen nie.*

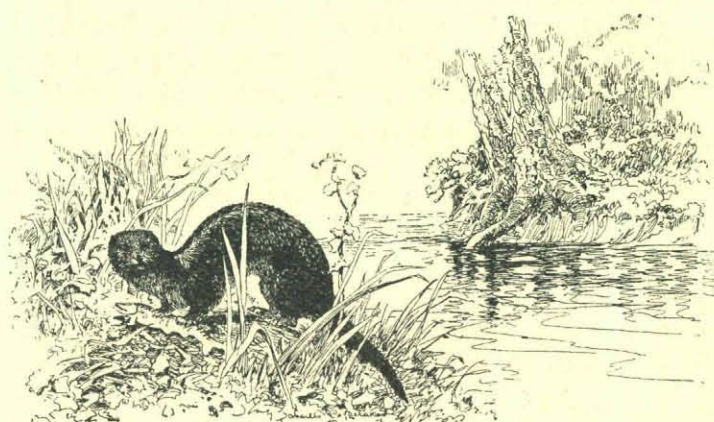
Haarlem, Nov. 1904.

M. GRESHOFF.

¹⁾ Bijzonder duidelijk treedt het verschijnsel op bij *Campula urticaefolia*, eene aloude sierplant, die o.a. veel ver wilderd voorkomt op de Hartekamp.

KIEONEK DE VISSCHERSBAAS.

Waar gij een otter aantreft, vindt ge stellig drie andere dingen; eenzame wildernis, natuurschoon en stroomend water, dat ook de winter niet kan doen verstijven.

Daar is ook altijd goede gelegenheid, om te visschen, maar dat helpt u meestal weinig; want als de otter een stroom, vijver of een meertje heeft afgewerkt, dan is het verloren tijd er forellen, vliegen of katvisch in te gooien. De groote visschen zijn er spoedig uit — hun graat en een paar vinnen vindt ge wel hier of daar op 't ijs of op den oever, — en de kleine vischjes schuilen nog vol angst in de gaten, onder den hoogen oeverrand.

Omgekeerd, als ge drie bovengenoemde zaken te zamen aantreft, dan is ook de otter niet ver weg. Als uw oogen maar gewend zijn, op de bodem te lezen, zijt gij spoedig overtuigd van zijn aanwezigheid, al krijgt ge hem zelf niet zoo licht te zien.

Zelfs op plaatsen dicht bij dorpen of steden, waar sedert jaren geen otters zijn gevangen, leiden dikwijls een paar otters hun stil en verborgen leven; daar zijn ze schuw en voorzichtig, daar letten ze zoo goed op elk gevaar, dat de vele voorbijgangers nooit een otter te water of te land bespeuren.

Geen enkel dier werd of wordt in Canada zoo hardnekkig vervolgd om zijn bont als de otter, maar Kieonek is moeilijk te vangen en hij leert snel, het gevaar te ontkomen.

Als een otterfamilie gevangen of verdreven werd uit een vischrijke stroom, dan betreft een of andere vreemdeling, die op zijn winterwandelingen altijd speurt naar goed vischwatter, al spoedig de plek; uit de teekens, die achter bleven, bemerkt hij, dat de vorige bewoners hun onbehoedzaamheid duur hebben geboet, en hij is nog waakzamer dan anders en hij vischt alleen bij nacht in alle stilte.

Van zijn voorjaarsreis brengt hij een wijfje thuis, om zijn rijkdom mee te genieten. Spoedig visschen een viertal jonge ottertjes met de ouden alle plassen en poeltjes uit de buurt af en exploiteeren de rivier een halfuur af- en opwaarts.